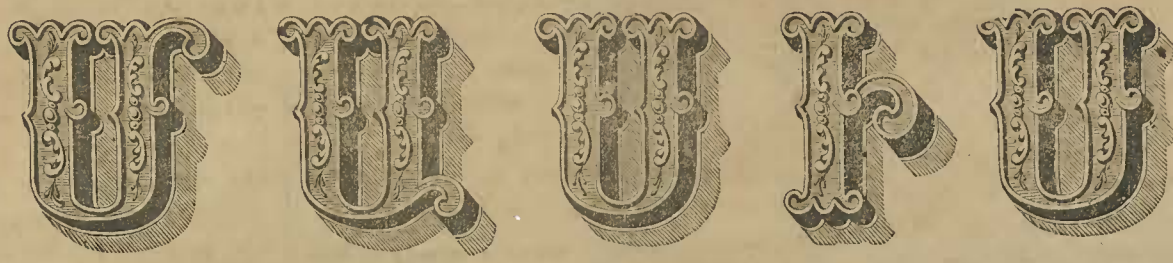

طبعة (مابيس) غزتهسى اداره خاسته
Համակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղի
Առ. Խմբագրութիւն
ՄԱՍՍԻՍ ՕՐԱԳՐԱՅ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՂԱՍԹԱՆԻ, Համալի Բաշա Խան
Օսմ. Նախկին Պանքայի փողոց, թիւ 2
Direction du Journal "MASSIS,"
Galata, CONSTANTINOPLE
Les annonces sont reçues
aux Bureaux du Journal

ԼՐԱԳԻՐ

10 ՓԱՐԱ

ԱՂԳԱՅԷՒ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՏԵՍԱԿԱՆ 10 ՓԱՐԱ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ

Կրօն. Ժողովը իր նախընտրած նիստին մէջ հետեւեալ որոշումը տուած էր. Որոշուեցաւ որ յետ այսօրիկ Կ. Պոլսոյ եկեղեցեաց համար քահանայ չի առնուի, մինչեւ որ քահանայից արքիթի թուոյն և անոնց նիւթական վիճակի մասին որոշ տեղեկութիւն ձեռք բերուի: Կրօն. Ժողովը այս որոշումով կուգէ հասկնալ թէ պէտք է ա՛յլ չէ դնել քահանաներու ձեռնադրութեան: Կրօն. Ժողովը այս մտածումը նոր բան մը չէ: Ամէն առնելու գրեթէ ամէն դաւաճային կեդրոններու մէջ այս կարեւոր հարցը ներկայացած է, առաւել կամ նուազ ուժով:

Խորքայնիւր եկեղեցիի համար, քահանաներու որոշ թիւ մը սահմանել, նկատի առնելով այն եկեղեցիին պատկանող թաղի կամ գեղի ժողովրդեան թիւը, առասկալ ինչ որ կրնայ իրեն հիմ ծառայել Կրօն. Ժողովի որոշման և առաջնորդել զայն քահանաներու ձեռնադրութեան համար կանոնադիր մը լսարարկուի: Կրօն. Ժողովը հարկաւ լսելու հետ համաձայն է սա կէտին վրայ թէ պաշտօնեան պաշտօնին համար եղած է, մասնաւոր այս կերպը որ այսօր կ'առաջնորդէ բոլոր լուսաւորեալ ժողովուրդները, ընտրողին և ընտրաւորին վաւերացնողին երկու բան խորհելի կուտայ 1. ընտրութեան անտեսական հանգամանքը, 2. ընտրութեան բարոյական հանգամանքը: Այսպէս ալ մեր քահանաներու ձեռնադրութիւնը նախ անտեսական տեսակետով պէտք է ընելու, յետոյ նկատի առնուի ձեռնադրութեան բարոյական հանգամանքը:

Կրօն. Ժողովը եթէ նկատի առնելով բոլոր այս հանգամանքները կանոնադիր մը լսարարկէ քահանաներու ձեռնադրութեանը չափ մը դնելու համար, մեր եկեղեցիի աւանդական կանոններուն համաձայն գործած կ'ըլլայ: Յայտնի է որ հին առնելու սովորաբար ամէն եկեղեցի մէջ քահանայ ունէր, յետոյ երբ քաղաքներու մէջ բնակիչները շատացան և մէկէ աւելի եկեղեցիներ շինուելով, մէկէ աւելի թաղերու բաժնուեցան, քահանաներու թիւն ալ եկեղեցիներու թիւին համեմատ աւելցաւ: Այսօր հարկաւոր դիւրին կան որ մէկ եկեղեցի ու մէկ քահանայ ունին, բազմաթիւ քաղաքներ կան, որոնց մէկ թաղի մէկ եկեղեցիին համար մէկ քահանայ կայ: Իսկ մեր ամէնէն նախնական դաւանանքներու մէջ, ինչպէս իսլամ, Մոսթրական, Սաաւան, Շատաւան, Խուլի, Խիւան, Մոկա, Տէրսիմ են. երբեք մէկ քահանայ մօտակայ 3-4 դիւրին կը հովուէ: Իրաւ է որ քահանաներու թիւն լին համար ոչ մի տեղ որոշ կանոն մը կայ, իսկ զիստ ամէն տեղ ժողովուրդը սովորութեամբ կամ աւանդութեամբ որոշ թիւ մը ընդունած է: Այսպէս դիւրին կան, շատ անգամ 100-150 տունէ բաղկացած, որ մինչեւ այն առնել քահանայացու մը կ'ընտրեն, երբ միւս քահանան ծերացեր է ու անկարող, քաղաքներու մէջ թաղեր կան որ միշտ չորս քահանայ ունին, ուրիշ թիւ մը երկու, ուրիշ մը երեք, այս թիւերը անփոփոխ կը մնան, որովհետեւ երբ քահանայ մը վախճանի, անոր ծուլները բացը կը մնան և ժողովուրդը որոշում կուտայ նոր մը ընտրելու: Մեր

քահանաներու ընտրութեան մէջ դիւրինութիւն իրաւ կարեւոր բան մըն ալ կայ, և առաջնորդութիւնը թէ քաղաքներու մէջ գիւղերու մէջ, վախճանեալ քահանային յաջորդը միշտ կ'ընտրուի անոր գաւառիցէն. կամ գերբաւարած. նեն: Երբ արու գաւառ չկայ ընտանիքին մէջ, երբ ընդունակ մարդ չկայ գերբաւարածին մէջ, այն առնել ընտրութիւնը կրնայ ուրիշ մը վիճակուի: Քահանաներու ծառայողական յաջորդութիւնը ընկերային կարեւոր հարցեր ու փոփոխութիւններ պիտի դնէ մեր առջեւ: Եղած են քահանայական գերբաւարածներ որ ամբողջ դար մը, երբեք աւելի, քահանաներու յաջորդութիւն մը տուած են տեղացի ժողովուրդին. իսկ երբ ինկած է այդ գերբաւարածին նիւթական ու բարոյական մակագարիւր, ոչ միայն անբարձունք ու անպիտաններ յաջորդած են շատ անգամ, ալ այդ օտար յաջորդութիւնը տեղի տուած է բազմաթիւ գեղացիական ու թաղացիական խառնուրդներու, և ասոնց ալ հետեւանքը եղած է նոր եկեղեցիներու կառուցումը, քահանաներու թիւին բազմաւորումը, անոնց կրօնական ազդեցութեան անկումը և նիւթական խեղճութիւնը: Այսպէս ժողովուրդական քահանայութիւնը, ինչպէս ամէն ժողովուրդական իշխանութիւն կամ նախնականութիւն, դարեւ ի վեր որոշ չափ մը դրած էր քահանաներու ձեռնադրութեան մէջ: Ժողովուրդը յարգելով իր քահանայի գերբաւարածը, որ թէ նիւթականութիւնը թէ բարոյականութիւնը բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուէր, բնաւ թեթեւօրոշումներ չէր տար այլ և այլ տիրացուներու ձեռնադրութեան: Սակայն որովհետեւ ընկերային կազմակերպութիւնը միշտ յեղաշրջումի մէջ է, անտարակոյս մեր քահանայութեան այս պարզ ու ժողովրդական ձեռն ալ պիտի աշխատուի: Չեղճումը սկսաւ այն առնելէն, երբ վախճուելու սկսան տիրացուները հասցնել: Այս տիրացուները նախ վարձապետ եղան. յետոյ քահանայ: Նոր տիրացուները աւելի ճարպիկ էին, քան հին բարի քահանաները, որոնք մեր եկեղեցիի մարտը ու միամիտ բնազանցութեան հետ կը մղակնէին: Երբ քահանայները Չեղճումը աւելցաւ երբ Կրօն. իշխանութիւնը կեդրոնացաւ քաղաքներու մէջ: Այն առնել գտնուեցան առաջնորդներ և առաջնորդարանի ժողովներ կամ ժողովի ազդեցիկ աղետները որ այլ և այլ չափով տուին և մասնաւոր քաղաքներին քահանաներու ձեռնադրութիւնը: Նոր տիրացուներու աչքը բացուեցաւ: Քահանայութիւնը տեսանք որ շահեւորութիւնը մըն է. ջանքեր մը ընել, մի քանի ստորագրութիւն կործնել անկէ անկէ և հինգ տաս ասիկ ձեռքերին վաղցնել մի քանի դիւրաճ եպիսկոպոսներու ձեռնադրութեանը: Երբեք գիւղի կամ քաղաքի համար չէին անպատճառ, կրնային Պոլսու գալ: Պաշտօնական, Ռուսական, Եգիպտական, Ռուսական, Հնդկական անցնելու ժողովուրդի միամտութիւնը չափաւորութիւն: Այսպէս եղաւ որ զանազան 100-150 տունէ բաղկացեալ գիւղեր որ 10-13 քահանայ ունեւան 1.

Ուրեմն մեր քահանաներու աւանդական ընտրութեան եղանակը վնասուել է:

1. Ժողովուրդի թիւին (ծխական գրութիւն)
2. Ժողովուրդական քահանայութեան
3. Քահանայացուի բարոյական հանգամանքին մէջ:

Մեր այս շատ համառօտ ուսումնասիրութիւնը ընդհանուր ա՛նարկ մըն է ամբողջ հայ քահանայութեան ընտրութեան եղանակին վրայ: Բայց այսօր, ինչպէս բոլոր քաղաքներու նոյնպէս, և մասնաւոր Պոլսոյ մէջ, քահանայական խեղճիւրը զուտ անտեսական հարց մըն է: արհեստ մըն է այն՝ որո՞ւ համար ընտրելներ կը ներկայանան ընդունուելու, մեղքիւ և անով ընտանիքի մը ապրուստը ապահովելու համար: Կրօն. Ժողովը մտաք մէջը լինելով վրայ գրած է, երբ կուգէ հաշուի առնել քահանաներու թիւը և անոնց նիւթական վիճակը: Տեսնական սկզբունք մըն է այդ՝ նախ ամբողջ ժողովուրդական աշխարհին համար:

Արդ, պահելով մեր գաղափարները և այն ուղղութիւնը զոր մեր կարծիքով պէտք է բռնէ Կրօն. Ժողովը քահանաներու ձեռնադրութեան ինքնին մէջ—նիւթականութիւնը, հարկաւ, ներկայ ընկերային պայմաններն ալ—կը սպասենք տեսնելու թէ Կրօն. Ժողովը Պոլսոյ քահանաներու կազմութիւնը մասնաւորապէս քննելէ յետոյ՝ գործիւր եւ ուղղութիւնին ի՛նչ ծրագրի պիտի պատրաստէ առաջիկային համար:

ԻՋՄԻՐԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Շաբաթիներ անցած են այն օրէն երբ՝ այս սիւնակներուն մէջ դիտել կուտայի «Մասիս» ընթերցողներուն թէ՛ Շեքսպիրի այն դասական մեծ տաճարը, որուն համար մեծ փառքը զգացած էր ներկայացնել քաղաքի արուեստագէտ երկտասնորեակները խմբակ մը: Երբեք թիւն գտնել իմէ ոչ անկարելի գէթ զօր արին մի ձեռնարկ էր:

Չէի սրտած, այնքան ազատ էի որ երբ մինչ իսկ մի քիչ իրաւ զըջով այդ հասցեքը, որ դէպ ի պատի կ'ազդուէր կասեցնել ուղեցնել, այդ երկտասնորեակներու ցոյց տալով որ ուրիշ ո'ւ է ինք մը իմէ ընտրելի՝ չառ ինկալէ գործ մը բրած կ'ըլլային:

Այդ չի յաջողեցաւ ինծի և Պ. արուեստագէտներն առաջնորդութեամբ Պ. Մանգիւնին, երկար փորձերու արդիւնքին մէջ՝ բնին վրայ նետուելու այլ ևս յարմար օրը գտան անցած շաբաթ գիշերը:

Գիշերը որո՞ւ ? Շեքսպիրի այդ հրաշալիքները, Ռուսական բարբառով ներկայացուցաւ իրաւն բազմութեան առջեւ: Իշխանին դերը որ ստանձնած էր Պ. Գր. Յակոբեան, հակառակ իր գիտակցաբար խառնուրդ՝ monophone եր մինչեւ վերջ. կարծես մէկ կազապարէ միւսին շնորհիւ ինչն առաջնորդութեամբ բառերու պոսիկում մըն էր որ դուրս կը թափէր: Ո՞քէ ինչեւ աւելի յաջող էր և կը գերբաւարած ամենն ալ, բայց իր յիմարական վայրկեանին որ անձաշակ ձեւեր ու աղագակներ ունէր:

Այն տեսակէտով թէ սորո անձնութեամբ աշխատող ամառէնքն էր, այդ տեղ ինչպէս կը մերմանայ և կարելի է խոստովանել թէ ասիկ լաւ չէին կրնար ներկայացնել և ճիշդ այդ պատճառաւ էր որ ամիսներ առաջ գգուցանել ուղեցնել չզգայնու համար այս խաղին՝ որ ձեռք չէին մըն է և որո կենդանութիւն տալու համար աշխարհահայր գերբաւարած նախարարութիւնն էր:

Երկար տատանումներէ վերջ՝ որք անցած պատճառի չէին, նորակազմ ներաշնչանք ընկերութիւնն վերջապէս սկսաւ գործել, և արդէն Ս. Առաջնորդը:

նորդ Հոր հետ բանակցութեամբ, ընկերութիւնը, այժմեան իր ներած միջոցներու շափով որքեր պիտի բերէ: Մեծ յոյս ունինք որ հասարակութիւնը պիտի ուզէ քաջալերել ձեռնարկ մը, որու մարգարտական չափը շատ աւելի բարձր է քան ուրիշ ո'ւ է հասարակութեան Այսպէս խօսելով մեր դիտարարութիւնն աւելի ժողովրդին հասկնալ է թէ նպատակին կարեւորութեան համաձայն պէտք է նպաստել: Զանազանութիւն պէտք է դնել մեր նպատակ գործին մէջ: Իզմիր, 3 Յունիս 97 Տ. Գ.

ՆԵՐՍԷԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

Որբանոցի ի նպաստ ընկերութիւնս շնորհակալութեամբ կը հրատարակէ հետեւեալ տարեկան նուէրներն.

Յոյժա՛կ Ա.

- Մեծ. Տար. Ս. Առաջնորդ Հայրն 12 Մէճիտ, Մ. Սարգիս 10, Յակոբ Բնագապեան 15, Յովհ. Վարդանեան 15, Տիրան Դասպարեան 12, Արմենակ Միսնեան 12, Տիգրան Տօնիկեան 12, Հայկ Մատանեան 12, Յովհ. Աւագեան 12, Տիգրան Պ. Պարտիգպեան 12, Թաղար Փիլիպոսեան 12, Յովհ. Գ. Փափազեան 12, Սիմոն Զեքիեան 6, Երուսաղ Մատանեան 6, Սալաւա՛տար Զարեան 6, Ռ. Որբեան 6, Գր. Տէմրապեան 6, Տիգ. Մարիամ 6, Շէքսպիրեան 6, Café Gorina 6, Յովհ. Շահինեան 6, Յովհ. Էմանուէլ 6, Եր. Արշալույս 6, Սարգիս Բէշիկեան 5.40, Սարգիս Միսնեան 5, Հայրապետ Շահում 5, Յովհ. Տէրապետ 5 Յար. Մարտիրոսեան 4.36, Ազարիա Արապօղլու 4.36, Յար. Մարտիրոսեան 3, Ժորժ Վասիլիատի 3, Ալեք. Սիւրբանարսի 3, Coiffeur Garoufali-chis 3, Երկրի Անտրիպաքի 3, Գառնի-Նալի Գէշիկեան լաճաւատան մայիս ամսոյ 4.03, Բնոյ ամէնը 256.15 մէճիտ (Կնէր) (Շաբաթ-Նալիէ)

ՅԻՄԱՄԵՆՆ ԵՐԿՐԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՐԺՈՒՄ

Ի Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Է.

Նուրի պէյին հրաժարման առթիւ երկրագործական տեսչութիւնն կը յանձնուի երկրագործական գրամատան տնօրէն Չէմալ պէյին (1892 մայիս) որ մի երկրագործական գիտուն ժողովի միջոցաւ կ'օգտի գործելու Այս ժողով 5 անդամներ կը բաղկանայ, որոց ամեն մէկն երկրագործական մէն մի ճիւղի պետն էր, ըստ յետագայ բաժանման:

Ա. պետն երկրագործական բարձրէջ աշխատութեան (amelioration), որպէս ոռոգում, (irrigation), չորացում (dessechement) էր:

Բ. պետ Այգեղագործութեան:

Գ. պետ երկրագործական վարժարանաց, տիպար ագարակաց և փորձառական դպրոցներ:

Դ. պետ երկրագործական յարակից արհեստից, որպէս, շերամաբուծութիւն, մեղակաւութիւն, կաթնարտութիւն ևն:

Այս գանազան ճիւղերն յանձնուեցան Երուսաղ Յովակիմ, Աղաթօն Երուսաղ, Մաղաթ պէյ, Սուրբեհեան Վահան և Մէհմէտ Ալի պէյին: Մաղաթ պէյին տեղն անցած է քանի մը տարիէ ի վեր Նախիպ պէյ:

1893ի մարտին երկրագործական տեսչութիւնն անջատեցաւ երկրագործական գրամատանէն և հանրօգու շինութեանց նախարարութիւնէն, պահուելով միւսին ղեկավար ժողովն որ ուղղապէս կախուած էր երկրագործական նախարարութիւնէն, որ և միանգամայն հանքաց և անտառաց նախարար է:

Այս ներկայ չըջանին մէջ Երուսաղէ

ԲԱԺԱՆՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ
Պոլսոյ համար	Տարեկան	Գին	Թիւ

Դրամի փոխարէն փոսթայի փուլ կընդունի: 115
գրուելի փուլը 100 գրուելի հաշուով:

Դարձան յետագայ երկրագործական տեսչութիւններն Մեծապետեան 1890ին փարիզէ Երկրագործական բարձրագոյն վարժարանէն, Ամասեան Մարիս, Կրէկոսիտիս և Գրէկոսիտիս 1891ին, Մանթիլիէն Այրազկէտի և Բէշիտ պէյ 1891ին Մարկոսեան և Ապրո 1893ին կրինեանէն:

Երկրագործութիւնն ընդ անտառ, և հանք մի նախարարութիւն կազմուելուն Օրման Մէհմա՛տը թերթի փոխէր իւր անունն և առաւ. Օրման, Մաղաթ պէյ զրաւ Քեմալա՛տը անունը, և որ իւր անունն համապատասխան պարունակութեամբ ամօրեայ հանգէս մ'է:

Այս տարուայ սկիզբէն (1894) Զմիւռնիոյ մէջ Օմա՛նը Լէֆաֆէ՛րը գրառն անուն երկրագործական շինման Զօլկուսն օգու ժողէքի: Այս թերթին առաջին անկախ երկրագործական թերթն է:

Զարբեան էք. 1892ին հրատարակեց Զէքիէ՛ն Խոսրոսէ՛ն առնել մը ընտիր գործ, որ երկրագործական մի ամբողջ իւր անունը դասադրէ է: Զարբեան էք, տեղեւոր տարի հրատարակեց վարդի մշակութեան և սոցա արտագործեանց մասին ևս մի ընտիր գործ:

Զանազանք Թուրքիոյ կէս դարու երկրագործական ջանից պատմութիւնն ներկայացնել համառօտակի մեր ներկայ աշխատութիւնն քննելէ առաջ արժան է համարմը ատտ համառօտակի ներկայացնել, Թուրքիոյ երկրագործական ներկայ վիճակն, և վառ յառաջադիմութեան և զարգացման ժողայոց վարժարաններն, պաշտօնէութիւններն, ուսուց երկրագործաց դասն:

Երկրագործութիւնն հարցաց և անտառաց վարչութեան հետ մի նախարարութեան կը կազմէ. ներկայ նախարարն է Վսեմ. Սէլիմ Մէհմա՛տ էք:

Երկրագործական գործերն կը կառավարուին հինգ պաշտօնեայնից կազմով մի ժողովի ձեռամբ, որու նախագահն է Վսեմ. Երամ էք. և որու իւրաքանչիւր անդամներն երկրագործական մէն մի ճիւղի պետն են:

Ա. Երամ էք. Նախագահ և պետ երկրագործական բարձրէջ աշխատութեանց:

Բ. Աղաթօն էք. պետ Այգեղագործական:

Գ. Նախիպ պէյ, պետ երկրագործական վարժարանաց և տիպար ագարակաց:

Դ. Վահան էք. Սուրբեհեան, պետ երկրագործական յարակից արհեստից:

Ե. Մէհմէտ Ալի պէյ, պետ կենդանաբուծութեան:

Գլխաւոր կուսակալութիւնը ունին երկրագործական ջնիքներ որք ամսական 2000 դր. կընդունին և են Զարբեան Զմիւռնիա, Վիթալիա Սեւանիկ, Շիրինեան Մանուկ՝ Սըվադ, Ապահեան՝ Էնկիւրի, Լէվի՝ Պէրուս, Դեմիթիեան՝ Էտիւրիէ, Վազար՝ Պուրաւ, Բարիս՝ Եանեան, Գոսթաթիւնի՝ Էրզրում, Տրապիզոն, Հալէպի և Ատանայի պաշտօնէութիւնները բաց են:

Երկրագործական բարձրագոյն վարժարան մ'է Հալէպի ռուսաւորան, որոյ մասին տուինք արդէն տեղեկութիւններ: Աւստիկ ուսուցչական Թարմուշ ցուցակն:

Սթրատի—տնօրէն և ուսուցիչ կենդանաբուծական:

Բէքլը պէյ—վոյն տնօրէն և օգն. ուսուցիչ երկրագործական տնտեսաբանութեան և ճարտար ու թիւանց (genie rurale): Աղաթօն էք. (*)—Ուսուցիչ երկրագործական:

Երամ էք.—Ուսուցիչ երկրագործական տնտեսաբանութեան և ճարտար ու թիւանց Հէքիմեան էք.—Ուսուցիչ անտառաց նախարար:

Արիֆի էք.—Ուսուցիչ երկրագործ. օրէնադրութեան:

(*) Այժմ հրաժարելու:

